

Etelä-Savon ehkäisevän päihdetyön suositukset

Aluehallitus 12.02.2024 § 46

1013/06.00.00/2024

Valmistelija

Hyvinvointikoordinaattori Eeva Häkkinen puh. 044 351 2321

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu sekä kuntien että hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin ja sotejärjestämislain 6§ ja 7§ mukaan molemmilla on yhteinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Ehkäisevällä päihdetyöllä vahvistetaan päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen vaikuttavia suojatekijöitä tai pyritään vähentämään riskitekijöiden vaikutusta.

Hyvinvointialue voi sovittaa yhteen ja koordinoida osaltaan aluetasolla tehtävää lakisääteistä monialaista ehkäisevää päihdetyötä. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5 §) määrittää kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisiä tehtäviä, joihin kuuluvat muun muassa alueen ehkäisevän päihdetyön sovittaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön, suunnitteluun ja raportointiin. Yhteensovittamiseen kuuluu myös päihdeolojen seuranta ja niistä tiedottaminen, päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevan tiedon tarjoaminen yksilöille ja väestölle sekä ko. aihealueen osaamisen vahvistaminen ja toimien edistäminen omalta osaltaan ja niiden yhteensovittaminen muiden toimiin sekä asiantuntijatuon tarjoaminen aihealueesta kunnille.

Huolehtiakseen toimivista yhdyspinnoista Eloisa kokosi kesällä 2023 laajan alueellisen ehkäisevän päihdetyön työryhmän, johon kuuluu 35 yhdyshenkilöä Eloisasta, kunnista ja järjestöistä. Työryhmän alkuvaiheen toimiin kuului pitkäjänteisten tavoitteiden laadinta ja tutustuminen alueelta saatuun päihdetilannetietoon monipuolisen indikaattoritiedon valossa. Päihdetilanteen kehityksen suunta näyttäytyi huolestuttavana mm. nuorten kouluterveyskyselyn 2023 ja aikuisten Terve Suomi 2022 tutkimustulosten valossa. Tämän johdosta Etelä-Savon kunnallisasiain työryhmään kuuluvat kunnanjohtajat esittivät hyvinvointialueelle lisäksi ns. ehkäisevän päihdetyön tehonyrkki -työryhmän perustamista määrääjäksi. Työryhmä sai tehtäväksi laatia tiiviit ehkäisevän päihdetyön toimenpidesuosituksset Etelä-Savoon vuoden 2023 loppuun mennessä. Työryhmän nimeäminen tehtiin Etelä-Savon hyvinvointialueen johtaja

Santeri Seppälän viranhaltijapäätöksellä (§39 22.11.2023) ja nimettävät henkilöt olivat johdon edustajia Etelä-Savon kunnista ja hyvinvointialueelta. Työryhmä työskenteli tiiviisti annetun määräajan puitteissa todeten aluksi Etelä-Savossa olevia sekä päihdeilmiöön että yhteistyöhön liittyviä haasteita, joita ovat:

- Alueellisesti helppo päihteiden saatavuus ja käytön monimuotoisuus.
- Vahvat ja erityisesti nuorille suunnatut nikotiinituotteet, jotka aiheuttavat nopeasti vahvan riippuvuuden.
- Päihteiden välittäminen ja kaupittelu lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta.
- Päihteiden ja nikotiinituotteiden (vape) välittämiseen liittyvä velkojen perintä, josta seuraa turvattomuuden tunnetta ja teräaseiden hallussapito.
- Mielenterveyden haasteet ja yksinäisyys voivat olla osa päihdeongelmaa, ylisukupolvisuus ja päihteiden käytön juuret juontavat usein jo varhaislapsuuteen, monilla on kiusaamiskokemuksia, diagnosoimattomia neuropsykiatrisia tai mielenterveyden ongelmia, joita he itse lääkitsevät päihteillä.
- Tyttöjen ja poikien erot päihdekäyttäytymisessä.
- Leimautumisen pelko ja ennakkoluulot voivat estää nuorta hakemasta apua ajoissa.
- Pelaaminen (nettipelit) ja rahapelaaminen aiheuttavat myös velkaantumista.
- Palveluihin ohjaaminen haastavaa, mm. 18-29 vuotiaat ovat väliinputoajia.
- Päihdeetön toiminta puuttuu tai nuoret eivät ohjaudu mukaan kunnan toimintaan.
- Viranomaisyhteistyön haasteellisuus ja toimimattomuus (esim. ankkuripoliisin toiminta ei näy kunnassa), paljon eri toimijoita ja ammattilaisia.
- Ohjaamoiden monipuoliset palvelut liian kaukana kunnasta; ohjaamot sijaitsevat Mikkelissä, Pieksämäellä ja Savonlinnassa.
- Yhteistyö ja resurssit kunnan sisällä riittämättömiä (esim. nuorisopalvelut, koulut, 4H).
- Vanhemmuuden tuki vähäistä; vanhemmat siirtävät kasvatustavasta viranomaisille tai nuorisotoimelle. Vanhempien hyväksyvä asenne päihteiden käyttöä kohtaan.

- Päihdekuntoutuksen ja ehkäisevän päihdetyön ”raja” - kuntoutujan perhe voi tarvita ehkäisevää työtä.
- Kunnissa voi olla asuinalueita, joilla on huono maine ja joihin sijoitetaan sosiaalisesti heikoimmassa tilanteessa olevia kuntalaisia. Maahanmuuttajien riski päihteiden käyttöön korkea.

Haasteiden toteamisen lisäksi työryhmä tutustui laajasti päihdeilmiöön liittyvään indikaattoritietoon, joka jaettiin yhteiseen käyttöön. Näistä kootun tiedon perusteella työryhmä laati suositukset, joiden päälinjaukset ovat:

- Ehkäisevän päihdetyön työryhmä eli kunnan EPT-toimielin
- Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori ja tehtävät
- Vaihtoehtoja yhteistyöstä ja menetelmistä
 - Kunnan nuorisotoimen ja sivistystoimen rooli
 - Kunnan roolin selkeyttäminen
 - Ohjaamotoiminnan laajennus pieniin kuntiin jne.
- Kunnan teknisen toimen rooli
 - Asuminen ja asumisyhteisöt
- Ankkuritoiminnan laajentaminen kaikkiin Etelä-Savon kuntiin
- Yhteistyöverkostot
- Viestintä ja tiedotus
- Ehkäisevän päihdetyön osaamisen kehittäminen

Työryhmän valmistelemat suositukset esiteltiin kunnallisasioiden työryhmälle joulukuussa 2023 ja ne ovat kokonaisuudessaan liitteenä.

Hyvinvointialuejohtajan esitys:

Aluehallitus merkitsee asian tiedoksi.

Päätös:

Hyväksyttiin esityksen mukaan.